

Økologisk heterogent materiale – en ny type såsæd

Siden 1. januar 2022 har det været tilladt at markedsføre økologisk heterogent materiale inden for alle typer af frø og planteformeringsmateriale, undtaget til skovbrug.

Af Tove Mariegaard Pedersen, Birgit Ingvorsen

En nye type såsæd i handlen – kendetegn

Økologisk heterogent materiale udgøres af en bestand af planter med fællestræk, som er kendetegnet ved en høj grad af diversitet mellem de enkelte planter, og som har en dynamisk karakter. Økologisk heterogent materiale adskiller sig fra sorter, sortsblandinger, syntetiske sorter, bevarelssorter og hobby sorter. Oprindelsen af materialet kan f.eks. være ved krydsning af et stort antal forældrelinjer. Hensigten med heterogent materiale er, at det kan tilpasse sig forskellige former for stress i marken og til de pågældende dyrkningsforhold over tid, hvis det dyrkes på samme lokalitet. Tilpasning til de lokale klimatiske og dyrkningsmæssige forhold kan ske ved, at svage planter enten naturligt eller aktivt vælges fra gentagne gange, så de udgør en mindre andel såsæden, når der skal sås næste gang. Dette kan f.eks. ske ved, at ikke-vinterfaste planter fryser væk, eller planter, der angribes kraftigt af sygdom, ikke sætter levedygtige frø. På denne måde ændrer materialet sig over tid.

Fordele ved øget diversitet i afgrøden

Økologisk heterogent materiale bygger ligesom sortsblandinger på diversitet indenfor afgrøden fremfor ensartethed. Når forædlerne laver en ny sort, er det et krav ved sortsgodkendelsen, at den besidder en høj grad af ensartethed, ellers kan den ikke godkendes. Sortsblandinger er ikke dynamiske som heterogent materiale, men blandes af et antal sorter – typisk tre til fire sorter – og sortsblandinger har vist sig at kunne give mere stabile udbytter indenfor marken og over tid, end når sorterne dyrkes hver for sig. Når en sortsblending udsættes for f.eks. svampesygdomme, vil ikke alle sorter blive ramt lige hårdt pga. forskelle i modtagelighed, og planterne vil kunne kompensere for hinanden. Tilsvarende vil der i økologisk heterogent materiale være et potentiale for, at de enkelte planter kan kompensere for hinanden.

Forhandlere af heterogent materiale

I Danmark er der indtil videre kun registreret én forhandler af økologisk heterogent materiale, og det er Landsorten. Landsorten er en forening, hvor medlemmer på særlige vilkår kan få adgang til såsæd, som ikke findes i den gængse handel. Landsorten arbejder med en bred palette af økologisk forædlede sorter, gamle sorter og populationer med særlige kvaliteter. Af heterogent materiale udbydes der vårhveden Mariagertoba og vinterhveden Popkorn, som er registreret på den officielle liste med økologisk heterogent materiale i Danmark. Se dyrkningsresultater fra økologiske landsforsøg med sorter, sortsblandinger og økologisk heterogent materiale i Landsforsøgene 2025.

I OrganicXseeds forventes der at blive oprettet særlige sortsgupper til heterogent materiale i takt med, at dette kommer på markedet. OrganicXseeds kan på denne måde også være en indgang til at finde forhandlere, der udbyder udsæd af økologisk heterogent materiale. Hvis der er tilgængeligt heterogent materiale under en art, vil det ikke indgå i vurdering af, om der kan opnås tilladelse til anvendelse af ikke-økologisk frø af almindelige sorter, idet der ikke er noget krav om, at der skal anvendes heterogent materiale.

Identitet og krav til udsæd

Når du køber en godkendt sort, garanteres du en beskrivelse af sorten, og du garanteres, at sorten forbliver stabil over tid. Indenfor landbrugsafgrøder er du også sikret, at sorten har en vis ydeevne, da den er afprøvet i dyrkningsforsøg i forbindelse med den officielle værdiafprøvning, som er en del af godkendelsesproceduren for nye sorter af landbrugsafgrøder. Ved godkendelsen af nye sorter, skal de udgøre en forbedring i forhold til eksisterende sorter. Ved køb af økologisk heterogent materiale er man som køber i stedet garanteret en identitet af materialet. Såsæden skal ikke overholde krav til certificering og sortsregistrering, men den skal overholde mindstekrav til sundhed, renhed og spireevne – krav til spireevne kan dog fraviges, hvis det fremgår af mærkning. Styrelsen kan foretage stikprøvekontrol.

Kvalitet og afsætning

Det økologiske heterogene materiale er typisk karakteriseret ved at have særlige kvaliteter, f.eks. i forhold til bagekvalitet. Det anbefales at have aftaler om afsætningen på plads, hvis man ønsker at dyrke økologisk heterogent materiale, da det ikke nødvendigvis falder indenfor de gængse kvalitetskrav fra møllerne.

Artsgrupper omfattet af de nye muligheder

Frø af landbrugs- og grøntsagsplantearter, andet formeringsmateriale af grøntsagsplanter end frø, prydplanteformeringsmateriale, vinformeringsmateriale og frugtplanteformeringsmateriale er omfattet af de nye muligheder. Undtaget er forstligt materiale.

Regler om handel med økologisk heterogent materiale

En ny økologiforordning trådte i kraft 1. januar 2022. Med den er reglerne ændret, så udsæd af f.eks. hvede kan blive markedsført uden, at udsæden behøver at udgøre en egentlig sort, men kan bestå af økologisk heterogent materiale, som altså er en mere uens genetisk bestand inden for samme botaniske art.

På den måde bliver det muligt for erhvervsdrivende at markedsføre planteformeringsmateriale af økologisk heterogent materiale uden at skulle opfylde de sædvanlige direktivfastsatte krav til f.eks. sortsafprøvning og efterfølgende certificering.

Materialet skal opfylde mindstekrav til identitet, sundhed, renhed, spireevne samt emballering, mærkning og sporbarhed. Mindstekravet til spiringsprocent kan fraviges, hvis spiringsprocenten specifikt fremgår af mærkningen. Der er krav til vedligeholdelse af materialet og krav til opbevaring af oplysninger om blandt andet anmeldelsen og eventuelle leverancer af økologisk heterogent materiale. Kravene er beskrevet i Kommissionens delegerede forordning (EU) 2021/1189.

Der gennemføres risikobaseret kontrol og kan udtages stikprøver til laboratorieanalyse og kontroldyrkning for at kontrollere om kravene i de nye bestemmelser om handel med økologisk heterogent materiale er overholdt.

Materialet skal opfylde økologiforordningens regler i forhold til, at materialet kan markedsføres som økologisk. Materialet skal således være økologisk certificeret. Oplysninger og beskrivelse af materialet skal være registreret hos Styrelsen for Fødevarer, Landbrug- og Fiskeri før markedsføring. Materialet kan frit handles i EU.

Anmeldelse af økologisk heterogent materiale

Frø eller andet planteformeringsmateriale af økologisk heterogent materiale anmeldes til Styrelsen for Fødevarer, Landbrug og Fiskeris enhed Planter & Biosikkerhed på mail: planterogbiosikkerhed@lfst.dk (mailto:%20planter&biosikkerhed@lfst.dk). Anmeldelsen skal indeholde følgende:

1. Kontaktoplysninger
2. Arterne og betegnelsen for det økologiske heterogene materiale
3. En beskrivelse af de vigtigste agronomiske og fænotypiske karakteristika, der er fælles for denne bestand af planter, herunder avlsmetoder, ethvert tilgængeligt resultat af forsøg vedrørende disse karakteristika, produktionslandet og anvendt forældremateriale
4. En erklæring om at oplysningerne er korrekte
5. En repræsentativ prøve af det økologiske heterogene materiale (til brug for eventuel kontrol af overholdelse af kravene om handel med økologisk heterogent materiale)

Reglerne om anmeldelse fremgår af økologiforordningens artikel 13. Krav til beskrivelsen er yderligere uddybet i artikel 4 i de nye bestemmelser om produktion og handel med økologisk heterogent materiale.

Yderligere information

- Få registreret økologisk heterogent materiale (lbst.dk) (<https://lfst.dk/landbrug-og-planter/planter-og-froe/markfroe-groentsagsfroe-og-saedekorn/oekologisk-heterogent-materiale>)
- Vejledning om handel med og overdragelse af frø til ikke-kommerciel brug og bevaring (hobbyvejledningen - lbst.dk) (</media/442ezmxg/hobbyvejledningen-opdateret-med-nye-links-1.pdf>)
- Nye bestemmelser om heterogent plantemateriale i EUR-Lex i økologiforordningen (EU) 2018/848 og i EU-Kommissionens delegerede forordning (EU) 2021/1189 (eur-lex.europa.eu) (<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32021R1189>)
- Vejledning om økologisk jordbrugsproduktion (lbst.dk) (<https://lbst.dk/bedrift/oekologi/bliv-certificeret-oekolog/oekologisk-jordbrugsproducent>)

Styrelsen for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri administrerer reglerne

Innovationscenter for Økologisk Landbrug tager forbehold for ændringer i praksis.

STØTTET AF

Promilleafgiftsfonden for landbrug

Måske er du også interesseret i

12.02.2026

Regler for tilskud til skovlandbrug

Skovlandbrug som dyrkning af træer og/eller buske i kombination med landbrugsafgrøder, kan på forskellig...

17.02.2026

Økologisk rajgræs til frø - dyrkningsvejledning

Sådan dyrker du økologisk rajgræs til frø

17.02.2026

Forebyggelse af havrecystenematoder

Havrecystenematoder og de forebyggende indsatser imod dem bør have særlig opmærksomhed i...

17.02.2026

Frugttræer i OrganicXseeds

Efter OrganicXseeds blev introduceret er der sket væsentlige ændringer for de økologiske frugtavlere, idet der er...

17.02.2026

Planter og frø af grønsager til økologisk dyrkning

Dette skal du være opmærksom på som grønsagsavler, når du bruger planter og frø til økologisk dyrkning.

08.02.2026

Smagsdommere og køkkenprofessionelle tester smagen af danske, økologiske bælgfrugter

Danske, økologiske bælgfrugter skal have mere plads på vores tallerkner, og derfor undersøger vi, hvilke sorter...

09.02.2026

Regler for økologisk planteavl

Artiklen giver i kort form overblik over de vigtigste regler inden for økologisk planteavl.

09.01.2026

Regler for gødning ved omlægning til økologi

Når en bedrift begynder omlægning til økologi, kommer der flere forskellige regelsæt for gødsning oveni - eller i...

16.12.2025

Mellemafgrøde af kløver øger udbyttet i vintersæd

Kløver som mellemafgrøde kan være en effektiv løsning på ejendomme med begrænset adgang til husdyrgødning.

23.01.2026

Økologisk markært - dyrkningsvejledning

Sådan dyrker du økologisk markært

05.01.2026

Budgetkalkuler for økologisk landbrug

Brug budgetkalkulerne og få et realistisk billede af produktionsøkonomien.

16.02.2026

Egne sortsblandinger af vinterhvede - metoder og erfaringer

Innovationscenter for Økologisk Landbrug har sammen med to økologiske landmænd testet to...

Tilmeld dig vores ugentlige nyhedsbrev

Kontakt

Tove Mariegaard Pedersen

Specialkonsulent

+45 40 25 63 33

tove@icoel.dk

Birgit Ingvorsen

Chefkonsulent

+45 23 74 37 98

biin@icoel.dk